

Duri Vigeli Biart (1859–1918)

Il voluminus cudisch da Tujetsch e sia historia (1987) relata d'ina dumbraziun da pievel da 1768. En quella secatan buca meins che 27 schlachteinas ch'ein oz svanidas en vischernaunca e denter quellas Biart. Bein in dils davos da quella schlatta po esser staus il sur Duri Vigeli Biart, morts ils 23 d'avrel 1918. In moment el santeri dallas muniessas a Cazas recorda dapi 75 onns al meriteivel spiritual.

Derivonza ed affonza

Ils 14 da december 1859 ein ils geniturs Sep Antoni e Margreta Castgina n. Decrusch a Bugnei selegrai dalla ventirevia naschientscha d'in niev portaschlatta. Sur Giusep Antoni Durgiai da Mumpé-Tujetsch, plevon a Sedrun 1846–63, ha battegiai el sut il num Duri Vigeli. Il pign Duri Vigeli veva mo sis onns, ch'el ha stuiu veser a murend siu bab. La mumma viewa ha da sbatter culla miseria. Mo la valerussa sa sevolver. Ella serenda cun ses treis affons minorens, nua – giul Schuob, per bein ni mal setrer vi. Giul Schuob viveva da gliez temps in tschuat Tuatschins, fatschentai ella agricultura e cun commerci. Denter auter quater Decrusch, parents dalla mumma. Ella ura e lavura e Dieus gida lura, aschilunsch ch'ella ha saviu tarmetter siu Duri Vigeli plein talents al studi.

Studi e sacerdozi

Duri Vigeli entscheiva il gimnasi a Mu-stér, finescha quel a Nossadunnaun e cumplenesccha tut cul studi da filosofia alla universitat dad Eichstätt. Igl atun 1883 arriva el a Cueria per entrar el seminarist clerical. El era il sulet Romontsch da quei cuors. Seminarist Biart era in dils tgeus. Il pli tgunsch vesavan ins el en sia combra, fatschentaus cun ses cudischs. Sepreparond sin sia clamada viveva el ina certa ascesa.

Ils 18 da fenadur 1886 impona igl uestg diocesan Franz Constantin Rampa ils mauns per l'ordinaziun a sur Biart. Ei era la davosa ordinaziun da quei uestg. Sur Duri Vigeli celebrescha sia messa nuviala en tutta tgeuadad el sanctuari marian da Nossadunnaun.

Enten el regeva da giuven ensi in agen tragt alla retratgadad.

Igl atun 1887 va sur Biart sco caplon a Rabius, mo per dus onns. Igl 1. d'uost 1889 era sur dr. Aluis Fing da Breil e plevon da Cazas morts. Quel veva scret pliras scartiras religiusas e historicas. Sco successur vegn sur Biart clamaus a Cazas. E cheu eis el staus entochen sia mort.

Confessur e pastur

Sur Biart era plevon dalla spaziosa pleiv ed el medem temps spiritual e confessur dallas muniessas en claustra e

leutier aunc administratur dils beins claustrals. Pia in grev pensum e pesont buordi. Sia pleiv s'estendeva naven da Realta sur Tusaun ed en dalla Viamala en Schons e Valrein tochen Spligia. A Tusaun ha el acquistau ina casa ed in sulom per la baselgia catolica, 1895. Cheu erégia el era ina atgna staziun da missiun.

La sanadad lubeva buca tons fastedis. Negin curvien sche sur Biart ha vuiliu e saviu sedeliberar 1892 digl uffici da plevon per restar ussa mo pli spiritual dalla claustra ed administratur economic da quella.

Sur Biart ei staus in intensiv luvrer. La claustra ha fatg prova e progress dadens e dadora. Per sia laver plaidan treis cudischs cun da ses priedis manuscrets. Gia da seminarist veva el publicau en «Monatsrosen», periodica dall'Uniu svizra da students ina laver premiada sur dil primat dil papa. Siu cudisch tudestg sur dil «beinmurir» (Lerne gut sterben, Ingenbohl 1898) ha purschiu agid e consolazion a biars. Medemamein il cudisch sur dil «Sontgissim Num da Jesus, sco remedii en malsogna» (Ingenbohl 1913). Nus Romontschs vein d'engraziar a sur Biart il cudisch dalla «Devoziun dil Sontgissim Cor d'Jesus», cumparius en secunda edizun ad Immensee 1915.

Dapi pli liung temps piteva sur Biart dad asma. La notg sils 23 d'avrel 1918 ha el expirau sia nobla olma. El veva mo 58 onns e miez.

sur Felici Maissen